

BRYOLOGIESE NOTITIES V

door

P. JANSEN en W. H. WACHTER

De beoefening der Bryologie in Nederland I

1. Inleiding.

Waar tegenwoordig meer aandacht aan de mossen bij ons wordt geschonken dan aan het begin dezer eeuw, leek ons een schets van de beoefening der bryologie ten onzent niet overbodig. Vergeleken met de Hogere Planten zijn de gegevens veel schaarser, en iemand, die zich in de geschiedenis der mossenkunde in Nederland wil inwerken, moet de meeste gegevens zelf opsporen. Voor de Hogere Planten geldt dit bezwaar in veel mindere mate: de planten toch, genoemd in de oude werken, zijn meestal gemakkelijker tuis te brengen, waar de beschrijvingen uitvoeriger, de citaten menigvuldiger zijn en vele afbeeldingen de arbeid verlichten. Ten tweede heeft C. A. J. A. OUDEMANS in oude delen van het Ned. Kruidk. Archief lijsten gegeven van planten, genoemd in oude kruidboeken; ten derde vindt men in de Prodrômus onder „Bovendien” ook opgaven van vindplaatsen uit oude schrijvers of van anderen, niet gesteund door bewijsmateriaal; ten vierde bestaan registers op alle delen van het Ned. Kr. Archief en lijsten van werken of artikelen betrekking hebbende op vindplaatsen. Bijna niets van dit alles geldt voor de mossen. Het tweede deel van de Prodrômus is louter een catalogus van het herbarium der Vereniging; oudere werken zijn niet vermeld; mededelingen van oudere floristen, vooral de kleine en verspreide, zijn in het vergeetboek geraakt. Waar wij nu nog de literatuur kunnen overzien, menen wij geen ondienstig werk te doen door een opsomming te geven van alle opgaven, ons bekend; hier en daar met critiek. Deze kan echter niet aan bescheiden eisen voldoen, aangezien van het oudere materiaal niets meer over is; en ons de tijd ontbreekt, de bijna 9000 ex. in het herbarium der Vereniging binnen afzienbare tijd te revideren. Wat echter bekend geworden is van Calypogeia, Sphagnum, Webera en Thuidium wettigt het vermoeden, dat nog menig „nieuwe” soort voor de flora in dat herbarium te vinden is. Dit geldt trouwens ook voor de Hogere Planten. Onze opsomming bedoelt dan ook alleen een antwoord te geven op de vraag: „Wie

heeft een of andere soort voor ons land vermeld, en waar is dat geschied?" en gegevens te redden en bijeen te brengen, waarop anderen kunnen voortbouwen.

2. Geschiedenis tot 1767.

In de oudste kruidboeken vindt men slechts vage aanduidingen als „mosch, aerdtmos" e.d., waarmee ook korstmossen en wolfsklauwen bedoeld zijn, en waarbij *Polytrichum spec.* telkens terugkeren als „Gulden Wederdood". De eerste, die meer aandacht schenkt aan de mossen, is COMMELIN, spoedig gevolgd door BOERHAAVE. DE GORTER in zijn oudste werken is maar een matig kenner, en staat daarin ver ten achter bij MEESE. In dit eerste gedeelte zullen wij niet verder gaan, daar met het gebruik van de binaire nomenclatuur een tweede periode aanvangt.

J. COMMELIN; *Catalogus Plantarum Indigenarum Hollandiae*.

Ons stond ten dienste de Editio secunda, 1709; uit de bibliotheek der Ned. Bot. Vereniging. Gelukkig vermeldt COMMELIN de werken, waaruit hij de diagnosen heeft overgenomen, waardoor de identificatie zeer vergemakkelikt werd. Het merendeel is ontleend aan CASPAR BAUHIN: *Pinax Theatri Botanici*, 1671; welk werk toen een zeer grote bekendheid genoot en algemeen werd gebruikt. In de later verschenen werken kon men deze diagnosen meer dan een eeuw lang onder de synoniemen terugvinden; b.v. in J.J. DILLEN: *Historia Muscorum*, 1741; in de flora's van D. DE GORTER, enz. Enkele planten heeft COMMELIN zelf beschreven, hij merkt daaromtrent op: „Nemo saltem nostratum in hanc descendit Arenam, aut ab aliis nunquam et nullibi descriptas nostrae telluris tot detexit Plantas, quarum aliquae, notâ N. D. distinctae, per hunc Catalogum sparsae reperiuntur, quales etiam, hoc Opere jam praelo mandato, plures collegit, data occasione, luci traditurus". Het is ons niet bekend, of en waar COMMELIN zijn verdere ontdekkingen heeft gepubliceerd. Uit verschillende werken over mossen hebben wij bijeengezocht, hoe de auteurs de platen van DILLEN determineerden; en deze lijst in de bibliotheek der Ned. Bot. Vereniging geplaatst. Het eerste mos vindt men bij COMMELIN op

- p. 66: *Lichen Petraeus latifolius, sive Hepatica fontana* (Bauh. pinax).
Op vochtige schaduwachtige plaatsen en gronden. DILLEN p. 526 noemt deze diagnose bij de synoniemen van zijn plaat LXXXVI fig. 6, welke voorstelt *Marchantia polymorpha* L.
Lichen Petraeus stellatus (Bauh. pinax). In de Hoven op voch-

tige schaduwwachtige plaatsen. DILLEN p. 529 als syn. bij pl. LXXVII fig. 7: *Marchantia polymorpha* L.
 Lichen *Petraeus umbellatus* (Bauh. pinax). Bij de voorige. N.B. Hoewel de twee laatste, door de beschrijvinge van LOBELIUS niet werden onderscheyden, soo nochtans hebben wy die bysonder gesien en gevonden. DILLEN p. 530 als syn. bij pl. LXXVII fig. 7: *Marchantia polymorpha* L.

DE GORTER en anderen onderscheiden deze drie vormen als aparte variëteiten; wij zijn het meer eens met KARL MUELLER, die zegt, dat er talrijke vormen zijn, die met elke indeling spotten.

Lichen *Petraeus cauliculo calcento* (Bauh. pinax; alwaar goed: calceato). Op vochtige steenachtige plaatsen. DILLEN p. 508 als syn. bij pl. LXXIV fig. 41: *Pellia epiphylla* (L.) Corda.

Lichen *Petraeus minimus, fructu orobi* (Bauh. pinax). Als het voorgaande. DILLEN p. 532 als syn. bij pl. LXXVIII fig. 9: *Targionia hypophylla* L. Vermoedelijk heeft COMMELIN een andere plant bedoeld.

Lichen *Capillaceus, ex plurimis Capillamentis nigricantibus, constans* (MERRET, Pinax Rerum Natur. Brit. 1667). Op vochtige plaatsen en op verrot hout. DILLEN p. 476 als syn. bij pl. LXVIII fig. 1: *Anthoceros punctatus* L. Volgens de GORTER bedoelt COMMELIN *Anthoceros levis*.

p. 76: *Muscus vulgatissimus* (Bauh. pinax). Op vochtige aard en steenachtige gronden en op de Heyde buyten Uytrecht. DILLEN p. 241 als syn. bij pl. XXXII fig. 1: *Sphagnum palustre* L. COMMELIN geeft echter als syn. „*Muscus terrestris et Hortensis* (J. Bauh. Hist.) en dit geeft DILLEN p. 324 als syn. bij pl. XLII fig. 59: *Homalothecium sericeum* (L.) Br. eu. Het blijft twijfelachtig, wat COMMELIN bedoelde, te meer, daar de twee volgende zeker foutief zijn. Dit zijn: *Muscus denticulatus major* (Bauh. pinax; Op vochtige sandgronden buyten Haarlem) en *Muscus denticulatus minor* (Bauh. pinax; bij de voorgaande en buyten Utrecht). Hierin ziet men algemeen *Selaginella-spec.* COMMELIN siteert L'OBEL en DODONAEUS, die als „*Ghemeyn eerdt-Mosch. Muscus terrestris vulgaris*” zeker een *Sphagnum* afbeelden. Het blijft vreemd, dat COMMELIN *Dicranum scoparium* niet noemt, waarvan een goede afbeelding in L'OBEL, deel II p. 281 staat als „*Muscus scoparius; Mosch daermen de cleeder-bessemkens af maeckt*”.

p. 77: *Muscus abietis facie* (Bauh. pinax). Op het Hooge-veld by de Haarlemmerhout. DILLEN p. 282 als dubieus syn. bij pl. XXXV fig. 17: *Abietinella abietina* (Dill., L.) C. Müll.

- Muscus terrestris capillaris Capsula longa* (N.D.). Op vochtige sandgronden buyten Haarlem. DILLEN p. 351 als syn. bij pl. XLV fig. 10: *Tortula subulata* (L.) Hedw. DILLEN beschouwt de uitdrukking van COMMELIN als naam, blijkens de bijvoeging „nom” en geeft zelf eerst de vrij uitvoerige beschrijving van RAY, gevolgd door een meer uitgebreide beschrijving van hem zelf.
- Muscus Saxatilis sericoides* (N.D.). Op vochtige steenen en daken van de Huysen. DILLEN p. 393 als syn. bij pl. L fig. 62: *Bryum argenteum* L. Hij geeft een uitvoerige beschrijving en siteert COMMELIN zonder „nom”.
- p. 91: *Polytrichum aureum Medium* (Bauh. pinax). Op moschachtige plaatsen en vochtige sandgronden buyten Haarlem. DILLEN p. 425 als syn. bij pl. LIV fig. 2: *Polytrichum juniperinum* Willd. LIMPRICHT noemt fig. 2 ook bij *Polytrichum commune* var. *minus* Weis. De synoniemen bij COMMELIN wijzen er echter op, dat hij ook kan bedoeld hebben *Polytrichum commune* L. DE GORTER meent, dat gemeend is *Polytrichum commune* L. var. β .
- Polytrichum aureum minus* (Bauh. pinax). Op oude vochtige muuren en steenachtige plaatsen. DILLEN geeft de synoniemen van COMMELIN op p. 408 als syn. bij pl. LII fig. 75: *Funaria hygrometrica* (L.) Sibth.
- Polytrichum aureum minimum, Capitulum oblongo-rotundum. Colore subviridi* (N.D.). Op vochtige sand grond buyten Haarlem. DILLEN p. 396 bij de syn. van pl. L fig. 65 A-C: *Grimmia pulvinata* (L.) Sm. DE GORTER geeft dezelfde toewijzing, die o.i. moeilijk juist kan zijn wegens de vindplaats.
- Polytrichum aureum minimum, Capitulum longo subflavi Coloris* (N.D.). Bij de voorgaande. DILLEN p. 399 bij de syn. van pl. L fig. 67: *Bryum capillare* L.

COMMELIN geeft nog enkele andere soorten op p. 77 en 78, waarvan de beschrijving met „*Muscus*” aanvangt, maar deze behoren tot de Lichenen, *Lycopodia* e.d.

H. BOERHAAVE; *Index alter plantarum*. 1720.

- p. 17; No. 11: Lichen; *primus* (Lobel). DILLEN p. 525 als syn. bij pl. LXXVI fig. 6: *Marchantia polymorpha* L.
- No. 12: Lichen; *secundus* (Lobel). DILLEN p. 528 als syn. bij pl. LXXVII fig. 7: *Marchantia polymorpha* L.
- No. 13: Lichen; *tertius* (Lobel). DILLEN p. 530 als syn. bij pl. LXXVII fig. 7: *Marchantia polymorpha* L.

- No. 14: Lichen; caulifer; petraeus; cauliculo calceato (Morison). DILLEN noemt deze diagnose niet bij de syn. van pl. LXXIV fig. 41; maar wel geven BOERHAAVE en DILLEN beide als synoniem: Lichen petraeus, cauliculo calceato Bauh. pinax; welke voorstelt: *Pellia epiphylla* (L.) Corda.
- No. 15: Lichen; petraeus; cauliculo pileolum sustinente (Bauh. pinax). DILLEN p. 518 als syn. bij pl. LXXV fig. 1: *Conocephalus conicus* (L.) Dum.
- No. 16: Lichen; seu hepatica lunulata (D. Dale). DILLEN p. 522 als syn. bij pl. LXXV fig. 5: *Lunularia vulgaris* Mich.
- No. 17: Lichen; verrucosus (D. Doody). DILLEN p. 519 als syn. bij pl. LXXV fig. 7: *Conocephalus conicus* (L.) Dum.
- p. 19; No. 1: Muscus; vulgatissimus (Bauh. pinax). Zie bij COM-MELIN. BOERHAAVE geeft nog als syn.: *Muscus squamosus major*, sive vulgaris van TOURNEFORT, dat men bij DILLEN terugvindt p. 294 als syn. bij pl. XXXVIII fig. 28: *Rhytidiadelphus triquetrus* (L.) Warnst.
- p. 20; No. 2: Muscus; squamosus; cypressiformis (Tourn.) DILLEN p. 310 als syn. bij pl. XL fig. 45: *Pseudoscleropodium purum* (L.) Fleisch.
- No. 3: Muscus; terrestris; vulgaris; minor; adianthi aurei capitulis (Morison). DILLEN p. 326 als syn. bij pl. XLII fig. 6: *Brachythecium velutinum* (L.) Br. eu.
- No. 4: Muscus; terrestris; vulgaris; praecedenti minor; adianthi aurei capitulis (Boerh.). DILLEN p. 297 als syn. bij pl. XXXVIII fig. 30 A., waarover de auteurs verschillend denken. DE GORTER heeft misschien niet helemaal ongelijk, als hij de plant van BOERHAAVE tot een variëteit van *Brachythecium velutinum* rekent.
- No. 5: Muscus; squamosus; ramosus; crassior; capitulis incurvis (Tourn.). DILLEN p. 296 als syn. bij pl. XXXVIII fig. 29: *Brachythecium rutabulum* (L.) Br. eu.
- No. 6: Muscus; squamosus; ramosus; tenuior; capitulis erectis (Tourn.). DILLEN p. 330 als syn. bij pl. XLII fig. 64: *Amblystegium serpens* (L.) Br. eu.
- No. 7: Muscus; squamosus; ramosus; viridissimus (Boerh.). DILLEN, die ex. van BOERHAAVE heeft gekregen, noemt de plant p. 284 als syn. bij pl. XXXVII fig. 23 B (var. minor): *Hypnum cupressiforme* L.
- No. 8: Muscus; trichoïdes; montanus; albidus; fragilis (Morison). DILLEN p. 363 als syn. bij pl. XLVI fig. 20: *Leucobryum glaucum* (L.) Schimp. Mist het teken voor inlands bij BOERHAAVE.

- No. 9: *Muscus*; *densis foliolis juniperinis*, in *cespitem aggestis* (Boerh.). DILLEN p. 308 als syn. bij pl. XXXIX fig. 4: *Anomodon viticulosus* (L.) Hook. et Tayl.
- No. 10: *Muscus*; *ramosus*; *erectus*; *major* (Bauh. pinax). DILLEN p. 312 op gezag van TOURNEFORT als syn. bij pl. XL fig. 47: *Pleurozium Schreberi* (Willd.) Mitt. Niet bij DE GORTER.
- No. 11: *Muscus*; *squamosus*; *ericae folio*; *ramosissimus* (Boerh.). DILLEN p. 281 als sxn. bij pl. XXXV fig. 17: *Abietinella abietina* (Dill., L.) C. Müll.
- No. 12: *Muscus*; *terrestris*; *erector*; *foliis reflexis* (Ray). DILLEN p. 304 als syn. bij pl. XXXIX fig. 38, die door DE GORTER en andere oude floristen gehouden wordt voor *Rhytidiadelphus squarrosus* (L.) Warnst.; door de jongere bryologen voor *Rhytidiadelphus loreus* (Dill., L.) Warnst.
- No. 13: *Muscus*; *squamosus*; *linariae folio*; *minor*; *crispus*; *capitulis recurvis* (Tourn.). DILLEN p. 274 als syn. bij pl. XXXVI fig. 12 (minor B): *Neckera crispa* (L.) Hedw. Volgens DILLEN geeft TOURNEFORT *capitulis incurvis*.
- No. 14: *Muscus*; *ad polytrichoidem accedens*; *ramosus*; *foliis longis*, *lucidis*, & *veluti crispis* (Morison). DILLEN p. 411 als syn. bij pl. LII fig. 76: *Mnium undulatum* (L.) Weis. Mist het teken voor inlands bij BOERHAAVE.
- No. 15: *Muscus*; *polytrichoides*; *elator*; *foliis angustis*, & *fere membranaceis* (Morison). DILLEN p. 365 als syn. bij pl. XLVI fig. 23: *Dichodontium pellucidum* (L.) Schimp. Achter „angustis” schijnt BOERHAAVE het woord „pellucidis” te hebben weggelaten, juist het voornaamste woord van de diagnose.
- No. 16: *Muscus*; *polytrichoides*; *humilior*; *foliis brevioribus*, *raris*, *pallidè viridantibus*, & *vix pellucidis* (Morison). DILLEN p. 404 als syn. bij pl. LI fig. 71 var. H: *Mnium hornum* L.
- No. 17: *Muscus*; *terrestris*; *vulgari similis*; *lanuginosus* (Ray). DILLEN p. 372 als syn. bij pl. XLVII fig. 32: *Rhacomitrium hypnoides* (L.) Lindb.
- No. 18: *Muscus*; *terrestris*; *tenuioribus foliis*; *cespitosus*; *varius* (Boerh.). DILLEN p. 369 als syn. bij pl. XLVII fig. 27 A-D, waarover verschillend wordt geoordeeld, en die zowel tot *Rhacomitrium canescens* (Weis, Timm) Brid. als tot *Rhacomitrium heterostichum* (Hedw.) Brid. gebracht wordt.
- No. 19: *Muscus*; *terrestris*; *medius*; *supinus*; & *repens*; *foliolis crebris in acutos mucrones desinentibus* (Ray). DILLEN p. 288 als syn. bij pl. XXXVII fig. 23: *Hypnum cupressiforme* L. Volgens DILLEN geeft RAY „foliis” en in plaats van *desinentibus*: „productis”. Niet genoemd door DE GORTER.

- No. 20: *Muscus*; *montanus*; *flagellis longis, tenuibus, cypressinis*; *ut plurimum indivisis* (Morison). DILLEN p. 308 als syn. bij pl. XXXIX fig. 43: *Anomodon viticulosus* (L.) Hook. et Tayl.
- No. 21: *Muscus*; *filicinus*; *minor*; *capitulis longis, gracilibus, acutis* (Boerh.). DILLEN p. 267 als syn. bij pl. XXXIV fig. 5: *Plagiothecium denticulatum* (L.) Br. eu.
- No. 22: *Muscus*; *filicinus*; *major* (Bauh. pinax). DILLEN p. 277 met twijfel als syn. bij pl. XXXV fig. 14: *Thuidium tamariscinum* (Hedw.) Br. eu. DE GORTER noemt de plant „*Hypnum proliferum*”, maar daaronder verstaat hij *Thuidium tamariscinum*.
- p. 21; No. 23: *Muscus*; *filicinus*; *minor* (Bauh. pinax). DILLEN p. 279 met twijfel als syn. bij pl. XXXV fig. 15: *Oxyrrhynchium praelongum* (Hedw.) Warnst. Fig. 15 A zou volgens LINDBERG zijn: *Eurhynchium Stokesii*, wat ons minder juist schijnt. DE GORTER beschouwt no. 23 weer als *Hypnum proliferum*, met twijfel; o.i. onjuist.
- No. 24: *Muscus*; *terrestris*; *repens*; *veluti spicatus* (Morison). DILLEN p. 314 als syn. bij pl. XL fig. 48: *Climacium dendroides* (Dill., L.) Web. et Mohr.
- No. 25: *Muscus*; *repens*; *ramosus*; *pennatus*; *subtilissimè divisus*; *foliolis crispus* (Boerh.). DILLEN p. 283 als syn. bij pl. XXXVI fig. 19: *Cratoneurum glaucum* (Lam.) C. Jens. In verband met het voorkomen geven wij de voorkeur aan de mening van DE GORTER: *Cratoneurum filicinum* (L.) Roth.
- No. 26: *Muscus*; *repens*; *ramosus*; *pennatus*; *subtilissimâ divisurâ* (Boerh.). DILLEN p. 279 als syn. bij pl. XXXV fig. 15: zie BOERH. no. 23. DE GORTER geeft hier: *Hypnum praelongum* L., waarmee LINNAEUS volgens LINDBERG onze *Eurhynchium Stokesii* (Turn.) Br. eu. bedoeld zou hebben. Op deze past ook het best: „*subtilissimâ divisurâ*”. Het syn. van TOURNEFORT, bij BOERHAAVE met een ?, brengt DILLEN bij pl. XLVII fig. 37: *Dicranella heteromalla* (L.) Schimp.
- No. 27: *Muscus*; *repens*; *ramosus*; *pennatus*; *subtilissimè divisus*; *foliolis crispis, reflexis* (Boerh.). DILLEN p. 285 als syn. bij pl. XXXVI fig. 20: *Ctenidium molluscum* (Hedw.) Mitt. DE GORTER noemt hier: *Hypnum crista castrensis* L., maar daaronder bedoelt hij *Ctenidium molluscum*.
- No. 28: *Muscus*; *capillaceus*; *albus*; *montanus* (Boerh.). DILLEN p. 363 als syn. bij pl. XLVI fig. 20: *Leucobryum glaucum* (L.) Schimp.
- No. 29: *Muscus*; *coronatus*; *major*; *pileolo villosa, aurea* (Morison). DILLEN p. 422 als syn. bij pl. LIV fig. 1: *Polytrichum commune* L. DE GORTER noemt no. 29 niet, maar geeft enkele

- synoniemen van BOERHAAVE bij *Polytrichum commune* L.
var. *a*.
- No. 30: *Muscus*; *coronatus*; *medius*; *pileolo villosa*, *tenuiore* (Morison). DILLEN p. 425 als syn. bij pl. LIV fig. 2: *Polytrichum juniperinum* Willd. DE GORTER noemt hier: *Polytrichum commune* var. *β*. Mist het teken voor inlands bij BOERHAAVE.
- No. 31: *Muscus*; *coronatus*; *humilis*; *rigidior*; *capitulis longis*, *acutis*, *sessilibus*, *erectis* (Morison). DILLEN als no. 30.
- No. 32: *Muscus*; *coronatus*; *humilis*; *tenuifolius*; *pileolo magno*, *acuto*, *infra aperto*, *exstinctorium referente* (Morison). DILLEN p. 348 als syn. bij pl. XLV fig. 8: *Encalypta vulgaris* (Hedw.) Hoffm.
- No. 33: *Muscus*; *coronatus*; *humilis*; *tenuifolius*; *pileolo minore*, *acutiore*, *ruberrimo* (Boerh.). DILLEN p. 425 als bij no. 30.
- No. 34: *Muscus*; *coronatus*; *medius*, *foliis tenuissimis*, *pallidis*, *longioribus*; *capitulis erectis* (Morison). DILLEN p. 358 als syn. bij pl. XLVI fig. 16: *Dicranum scoparium* (L.) Hedw.
- No. 35: *Muscus*; *capillaris*; *floribus in apice coccineis*, *expansis* (Boerh.). DILLEN p. 426 als syn. bij pl. LIV fig. 2 (status *stellatus*): *Polytrichum juniperinum* Willd.
- No. 36: *Muscus*; *terrestris*; *ramosus*; *foliolis latioribus*, *longioribus*, *crispis*; *capitulis cylindricis*, *nutantibus*; *major*, & *minor* (Boerh.). DILLEN p. 411 als syn. bij pl. LII fig. 76: *Mnium undulatum* (L.) Weis.
- No. 37: *Muscus*; *coronatus*; *minor*; *foliolis latiusculis*, *ad caulem convolutis*; *capitulis cernuis*, & *obtusis*, *aureis* (Morison). DILLEN p. 409 als syn. bij pl. LII fig. 75: *Funaria hygrometrica* (L.) Sibth. Mist het teken voor inlands bij BOERHAAVE.
- No. 38: *Muscus*; *aureis*; *capillaris*; *minimus*; *capitulo longo*, *subflavo* (Hermann). DILLEN p. 399 bij pl. L fig. 67: *Bryum capillare* L. BOERHAAVE zet hierbij: Comm. Ind. 91.
- No. 39: *Muscus*; *aureis*; *capillaris*; *minimus*; *capitulo oblongo*, *rotundo*, *subviridi* (Hermann). DILLEN p. 396 als syn. bij pl. L fig. 65 A-C: *Grimmia pulvinata* (L.) Sm. BOERHAAVE zet hierbij: Comm. Ind. 91.
- p. 22; No. 40: *Muscus*; *coronatus*; *minimus*; *foliolis* & *capitulis oblongis in pediculis brevissimis* (Morison). DILLEN p. 348 als syn. bij pl. XLV fig. 7 A-E: *Pottia truncatula* (L.) Lindb.; volgens enkelen *Pottia Wilsoni* (Hook.) Br. eu., die hier zeker niet is bedoeld. DE GORTER heeft drukfout: No. 44.
- No. 41: *Muscus*; *aureus*; *capillaris*; *minor* (Hermann). DILLEN als syn. bij pl. LII fig. 75: *Funaria hygrometrica* (L.) Sibth.
- No. 42: *Muscus*; *subtilissimus omnium*; *ramosus*; *terrestris*; ca-

- pitulis falcatis; minimus (Boerh.). DILLEN p. 328 als syn. bij pl. XLII fig. 62: *Cryphaea arborea* (Huds.) Lindb. volgens de meeste bryologen; volgens WILSON: *Hypnum resupinatum* Wils. BOERHAAVE zet hierbij: „an Comm. Ind. 77?“, volgens DILLEN p. 351 als syn. bij pl. XLV fig. 10: *Tortula subulata* (L.) Hedw.; waartoe ook DE GORTER dit nummer van BOERHAAVE brengt.
- No. 43: *Muscus*; terrestris; non ramosus; fili araneae tenuitate; capitulis falcatis (Boerh.). DILLEN p. 376 als syn. bij pl. XLVII fig. 37: *Dicranella heteromalla* (L.) Schimp.
- No. 44: *Muscus*; minor; denticulatus; sericeus; nostras; capitulis adianthi (Morison). DILLEN p. 296 als syn. bij pl. XXXVIII fig. 29: *Brachythecium rutabulum* (L.) Br. eu.
- No. 45: *Muscus*; capillaris; humilis; confertissimè nascens; capitulo cylindrico operculo rostrato (Boerh.). DILLEN p. 289 als syn. bij pl. XXXVII fig. 23 D: *Hypnum cupressiforme* L. volgens de meesten; volgens WILSON: *Hypnum resupinatum* Wils. Mist het teken voor inlands bij BOERHAAVE. DILLEN vermeldt nog: „Habui ab ipso Boerh.“.
- No. 46: *Muscus*; saxatilis; squamosus; dentatus; capitulis adianthi (Boerh.). DILLEN p. 307 als syn. bij pl. XXXIX fig. 42. GISEKE is de enige, die zich aan een identificatie van DILLENS mos heeft gewaagd: *Campylium stellatum* (Schreb.) Lang. et C. Jens.
- No. 47: *Muscus*; saxatilis; viridissimus; foliolis longioribus, crispis (Boerh.). DILLEN p. 361 als syn. bij pl. XLVI fig. 18: *Catharinaea undulata* (L.) Web. et Mohr.
- No. 48: *Muscus*; capillaceus; lanuginosus; minimus (Tournefort). DILLEN als bij no. 39.
- No. 49: *Muscus*; minimus; è viridi argenteus; capitulis oblongis, cernuis (Morison). DILLEN p. 393 als syn. bij pl. L fig. 62: *Bryum argenteum* L.
- No. 50 en 51: *Muscus*; denticulatus; major en *Muscus*; denticulatus; minor (Bauh. pinax) zijn twee *Selaginella* spec. Bij de tweede alleen zet BOERHAAVE het teken voor inlands; niet meer is uit te maken, wat hij bedoeld heeft.
- No. 52: *Muscus*; abies facie (Bauh. pinax). DILLEN p. 282 met twijfel als syn. bij pl. XXXV fig. 17: *Abietinella abietina* (Dill., L.) C. Müll.
- No. 53: *Muscus*; aquaticus, conserva (!) dictus (Ray). Dit is een of andere alg.

Aan het eind zegt BOERHAAVE: *Hae sunt species muscorum, quas variis anni temporibus legere licuit in locis urbi vicinis* DE GORTER geeft bijna steeds dezelfde toeschrijvingen als boven; waar hij van een ander oordeel is, hebben wij dat altijd aangegeven.

D. DE GORTER. Flora Gelro-Zutphanica. 1745.

- No. 570: *Polytrichum caule simplici* (Linn. Fl. Lap.). Overvloedigh op vochtige hey-gronden. *Polytrichum commune* L.
- No. 571: *Bryum caule erecto, foliis reflexis seta terminatis, capitulis falcatis* (Linn. Fl. Lap.). Op de daken van boere woningen en oude muuren. *Tortula ruralis* (L.) Ehrh.
- No. 572: *Bryum foliis subulatis, pedunculo longissimo, capitulo reflexo* (Linn. Fl. Lap.). In de Bosschen. *Bryum caespiticium* L. Volgens het Appendix p. 253 beschouwt DE GORTER deze als dezelfde van COMMELIN: *Polytrichum aureum minimum, capitulo longo subflavi coloris*; welke o.i. *Bryum capillare* L. voorstelt. De vindplaats moet veranderd worden in: „op oude muuren en vochtige Hey-gronden”.
- No. 573: *Bryum foliis setaceis, pedunculo reflexo, capitulis subrotundis* (Linn. Fl. Lap.). Als vooren. Is volgens het Appendix dezelfde als COMMELIN: *Polytrichum aureum minimum capitulum oblongo-rotundum, colore subviridi*, welke *Grimmia pulvinata* (L.) Sm. voorstelt. Evenmin als bij COMMELIN klopt hier de vindplaats: „In de Bosschen”.
- No. 574: *Hypnum ramis inaequalibus, foliis laxè imbricatis triangularibus acutis*. (Linn. Fl. Lap.). In de Salcker-weert. Deze diagnose moet volgens het Appendix vervangen worden door: *Hypnum surculis reptantibus, ramis vagis erectis, foliis secundis, antheris subrotundis* (Linn. Spec. 1127). DE GORTER siteert hier DILLEN pl. XXXIX fig. 40: *Rhytidiadelphus loreus* (L.) Warnst.
- No. 575: *Hypnum ramis proliferi plano-pinnatis* (Linn. Fl. Lap.). Als vooren. Volgens de Appendix moet hier bijgevoegd worden: „en op de Heyde by Harderwyck”. In latere werken noemt DE GORTER deze plant: *Hypnum proliferum* L., en siteert DILLEN pl. XXXV fig. 14: *Thuidium tamariscinum* (Hedw.) Br. eu. Zie het volgend nummer en BOERHAAVE no. 22.
- No. 576: *Hypnum ramis proliferis plano-pinnatis continuata serie extensis* (Linn. Fl. Lap.). In de Bosschadie by 't Huys te Stavoren (dit is Staveren op de Veluwe). Volgens latere werken van DE GORTER is dit *Hypnum parietinum* L. Deze is of *Hylocomium proliferum* (L.) Lindb. of *Pleurozium Schreberi* (Willd.) Mitt. Zowel om de beschrijving als om het sitaat: DILLEN pl. XXXV fig. 13 geven wij hier de voorkeur aan *Hylocomium proliferum*.
- No. 577: *Sphagnum ramis reflexis* (Linn. Fl. Lap.) Op vochtige Hey-gronden. *Sphagnum palustre* L. Drukfout voor *deflexis*.
- No. 578: *Lycopodium spec.*

No. 579: *Marchantia calyce communi decem-partito, laciniis linearibus* (Linn. Fl. Lap.). In de Hoven op vochtige schaduw-achtige plaatsen. *Marchantia polymorpha* L.

No. 580: *Marchantia calyce communi octo-partito, laciniis plano convexis* (Linn. Fl. Lap.). Bij de vorige. *Marchantia polymorpha* L.

D. DE GORTER. Florae Gelro-Zutphanicae Appendix. 1757.

No. 646: *Mnium pedunculis aggregatis, foliis rosaceo-congestis lanceolatis acutis* (Linn. Spec. 1113 n. 147). Te Heemse. *Rhodobryum roseum* (Weis) Limpr.

No. 647: *Bryum antheris erectis subulatis, surculis acaulibus* (Linn. Spec. 1116). Op Vochtige Sand-gronden omtrent Harderwyck. *Tortula subulata* (L.) Hedw.

No. 648: *Bryum antheris erectis, foliis setaceis secundis* (Linn. Spec. 1118). Veel op de Heyde. *Dicranella heteromalla* (L.) Schimp.

No. 649: *Bryum antheris erectis ovatis, foliis lanceolatis acuminatis imbricato-patulis* (Linn. Spec. 1119). In de Koorlanden in Hierden. *Weisia viridula* (L.) Hedw.

No. 650: *Bryum antheris pendulis, surculis cylindricis imbricatis laevibus* (Linn. Spec. 1120). Op de daken der huysen. *Bryum argenteum* L. DE GORTER siteert DILLEN pl. I fig. 62 (*Bryum argenteum*) zowel als fig. 65 (*Grimmia pulvinata*).

No. 651: *Hypnum surculo erecto, ramis fasciculatis terminalibus simpliciusculis, antheris erectis* (Linn. Spec. 1128). In de Bos-schadie by Ulenpas. *Climacium dendroides* (L.) Web. et Mohr.

No. 652: *Hypnum surculis pinnato-sparsis subulatis, foliis ovatis obtusis conniventibus* (Linn. Spec. 1128). In den Enck by Harderwyck. *Pseudoscleropodium purum* (L.) Fleisch.

No. 653: *Hypnum surculo repente, ramis confertis erectis, foliis subulatis, antheris erectis* (Linn. Spec. 1129). Onder aan de stammen der boomen op veel plaatsen. *Homalothecium sericeum* (L.) Br. eu.

No. 656: *Jungermannia frondibus simpliciter pinnatis: foliolis ovatis subciliatis* (Linn. Spec. 1131). Langa de Hierder-wegh. *Plagiochila asplenioides* (L.) Dum.

No. 657: *Jungermannia foliis imbricatis serie duplici: superioribus subrotundis convexis obtusis quadruplo majoribus*. (Linn. Fl. Lap.). Aan de Beuke-boomen. DE GORTER siteert DILLEN pl. LXXII fig. 31, welke voorstelt: *Frullania Tamarisci* (L.) Dum. Staat als nieuwe indigeen met dezelfde diagnose in DE GORTER: Flora Belgica, 1767, zonder verwijzing naar dit Appendix.

- No. 658: *Jungermannia acaulis*, folioli frondi innato (Linn. Spec. 1135). Op vochtige steenachtige plaatsen. *Pellia epiphylla* (L.) Corda.

D. MEESE. *Flora Frisica*. 1760.

- No. 435: *Sphagnum ramis diflexis* (Linn. Spec. 1106 n. 1).
 β *Sphagnum palustre molle deflexum*, squamis capillaceis (Linn. Spec. 1106 n. 1 β). *Sphagnum palustre* L. en *Sphagnum acutifolium* Ehrh. MEESE verbetert zelf „deflexis”.
- No. 436: *Phascum acaule*, anthera sessili (Linn. Spec. 1106 n. 1).
Phascum acaulon L.
- No. 437: *Fontinalis foliis complicato-crenatis trifariis acutis*, antheris lateralibus (Linn. Spec. 1107 n. 1). *Fontinalis antipyretica* L.
- No. 438: *Fontinalis foliis imbricatis subulato-lanceolatis*, capitulis lateralibus (Linn. Spec. 1108 n. 3). *Fontinalis squamosa* L.
- No. 439: *Fontinalis foliis lineari-setaceis*. (Linn. Fl. Suec.).
Dichelyma capillaceum (Dill.) Schimp.
- No. 440: *Polytrichum caule simplici* (Linn. Spec. 1109 n. 1).
 β *Polytrichum quadrangulare*, juniperi foliis brevioribus & rigidioribus (Linn. Spec. 1109 n. 1 β). γ *Polytrichum quadrangulare minus*, juniperi foliis, pilosis (Linn. Spec. 1109 n. 1 γ).
Polytrichum commune L.; *P. juniperinum* Willd. en *P. piliferum* Schreb.
- No. 441: *Mnium acaule* anthera nutante, calyptra reflexa tetragona (Linn. Spec. 1110 n. 5). *Funaria hygrometrica* (L.) Sibth.
- No. 442: *Mnium antheris pendulis*, pedunculo curvato, surculo simplici, foliis margine scabris (Linn. Spec. 1112 n. 10). *Mnium hornum* L.
- No. 443: *Mnium antheris pendulis*, calyptra recurvata, foliis pellucidis (Linn. Spec. 1112 n. 11). *Webera cruda* (L.) Bruch.
- No. 444: *Mnium pedunculis aggregatis*, foliis patentibus pellucidis (Linn. Spec. 1113 n. 14). β *Mnium pedunculis aggregatis*, foliis alternis acutis serratis (Linn. Spec. 1113 n. 14 β). *Mnium punctatum* (L., Schreb.) Hedw. De var. β is *Mnium affine* Bland.; volgens sommigen ook *Mnium cuspidatum* (L. ex p. Schreb.) Leyss. δ *Mnium pedunculis aggregatis foliis oblongis undulatis* (Linn. Spec. 1113 n. 14 δ). *Mnium undulatum* (L.) Weis.
- No. 445: *Bryum antheris sessilibus terminalibus*, calyptra minima (Linn. Spec. 1115 n. 1). *Grimmia apocarpa* (L.) Hedw.
- No. 446: *Bryum antheris sessilibus sparsis*, calyptris striatis sursumque pilosis (Linn. Spec. 1115 n. 2). *Orthotrichum striatum* (L.) Schwaegr.

- No. 447: *Bryum antheris erectis obovatis, calyptra subulata, surculis acaulibus, foliis ovatis muticis* (Linn. Spec. 1116 n. 4) *Physcomitrium pyriforme* (L.) Hedw.
- No. 448: *Bryum antheris erectis subulatis surculis acaulibus* (Linn. Spec. 1116 n. 6). *Tortula subulata* (L.) Hedw.
- No. 449: *Bryum antheris erectiusculis, foliis piliferis recurvis* (Linn. Spec. 1116 n. 7). *Tortula ruralis* (L.) Ehrh.
- No. 450: *Bryum antheris erectis, foliis piliferis, erectiusculis, surculis simplicibus cespitosis* (Linn. Spec. 1117 n. 8). *Tortula muralis* (L.) Hedw.
- No. 451: *Bryum antheris erectiusculis, pedunculis aggregatis, foliis secundis recurvatis, caule declinato* (Linn. Spec. 1117 n. 9). *Dicranum scoparium* (L.) Hedw.
- No. 452: *Bryum antheris erectis, foliis setaceis, pedunculis flexuosis* (Linn. Spec. 1118 n. 15). *Campylopus flexuosus* (L.) Brid.
- No. 453: *Bryum antheris erectis, foliis setaceis secundis* (Linn. Spec. 1118 n. 16). *Dicranella heteromalla* (L.) Schimp.
- No. 454: *Bryum antheris erectis subrotundis: operculo mucronato* (Linn. Spec. 1119 n. 18). *Pottia truncatula* (L.) Lindb.
- No. 455: *Bryum antheris erectis, caule erectiusculo, ramis lateralibus brevibus fertilibus* (Linn. Spec. 1119 n. 21). *Rhacomitrium hypnoides* (L.) Lindb.
- No. 456: *Bryum antheris pendulis, foliis lanceolatis acuminato-setaceis, pedunculis longissimis* (Linn. Spec. 1121 n. 28). *Bryum caespitium* L.
- No. 457: *Hypnum fronde simplicissima pinnata lanceolata basi pedunculifera* (Linn. Spec. 1122 n. 2). *Fissidens taxifolius* (L.) Hedw.
- No. 458: *Hypnum fronde pinnata simplici: pinnis duplicatis basi pedunculifera* (Linn. Spec. 1122 n. 3) *Plagiothecium denticulatum* (L.) Br. eu.
- No. 459: *Hypnum ramis vagis recurvis, foliis ovatis recurvatis patulis* (Linn. Spec. 1124 n. 12). *Rhytidiadelphus triquetrus* (L.) Warnst.
- No. 460: *Hypnum ramis vagis subrepentibus, foliolis ovatis mucronatis imbricatis* (Linn. Spec. 1124 n. 13). *Brachythecium rutabulum* (L.) Br. eu.
- No. 461: *Hypnum surculis subbipinnatis decumbentibus: ramulis remotis, foliolis ovatis, antheris cernuis* (Linn. Spec. 1125 n. 18).
 DE GORTER noemt dit nummer *Hypnum praelongum* L.
 BRAITHWAITE wijst er op, dat hoogstwaarschijnlijk LINNAEUS hieronder heeft verstaan *Eurhynchium Stokesii* (Turn.) Br. eu;

maar dat de verwarring is ontstaan doordat de schrijvers der *Bryologia europaea* de naam *Hypnum praelongum* L. hebben toegekend aan wat wij nu noemen *Oxyrrhynchium praelongum* (Hedw.) Warnst.

- No. 462: *Hypnum ramis vagis, foliis ovatis apice subulatis undique reflexis* (Linn. Spec. 1127 n. 25). DE GORTER in *Fl. Belgica* noemt dit nummer *Hypnum squarrosum* L.; en citeert DILLEN pl. XXXIX fig. 38, welke volgens de meesten voorstelt *Rhytidiadelphus loreus* (Dill., L.) Warnst. In latere werken spreekt DE GORTER niet meer over dit nummer; maar *Rhytidiadelphus squarrosus* (L.) Warnst. lijkt ons wel aannemelijk. β *Hypnum repens, triangularibus reflexis foliis minus* (Linn. Spec. 1127 n. 25 β). DE GORTER in *Fl. Belgica* noemt dit *Hypnum squarrosum* var. β ; maar noemt het niet meer in latere werken. Hij citeert DILLEN pl. XXXIX fig. 39, welke voorstelt *Rhytidiadelphus squarrosus* (L.) Warnst. LINNAEUS heeft de diagnose woordelijk van DILLEN overgenomen.
- No. 463: *Hypnum surculis pinnato sparsis subulatis, foliis ovatis obtusis conniventibus* (Linn. Spec. 1128 n. 30). *Pseudoscleropodium purum* (L.) Fleisch.
- No. 464: *Hypnum surculo repente, ramis confertis erectis, foliis subulatis, antheris erectis* (Linn. Spec. 1129 n. 34). *Homalothecium sericeum* (L.) Br. eu.
- No. 465: *Hypnum surculo repente, ramis confertis erectis, foliis subulatis, antheris subnutantibus* (Linn. Spec. 1129 n. 35). *Brachythecium velutinum* (L.) Br. eu.
- No. 466: *Hypnum surculis repentibus, ramis filiformibus, foliis oblitteratis* (Linn. Spec. 1130 n. 36). *Amblystegium serpens* (L.) Br. eu.
- No. 467: *Hypnum surculis ramosissimis: ramis subulatis utrimque attenuatis teretibus* (Linn. Spec. 1130 n. 38). *Isothecium myosuroides* (Dill., L.) Brid.
- No. 468: *Jungermannia surculis repentibus: foliolis inferne auriculatis duplicato imbricatis, ramis aequalibus* (Linn. Spec. 1133 n. 13). *Radula complanata* (L.) Dum.
- No. 469: *Jungermannia surculis repentibus, foliis inferne auriculatis duplicato imbricatis, ramis apice latioribus* (Linn. Spec. 1133 n. 4). *Frullania dilatata* (L.) Dum.
- No. 470: *Jungermannia surculis erectiusculis bifariam imbricatis, foliolis bipartitis* (Linn. Spec. 1135 n. 18). DE GORTER noemt dit *Jungermannia varia* L., terwijl VAN HALL dit nummer negeert. *J. varia* L. zal men in de meeste werken niet vinden; alleen HOOKER: *British Jungermanniae* en DUMORTIER: *Sylloge*

Jungermannidearum europae geven het als synoniem van *Diplophyllum albicans* (L.) Dum. DE GORTER siteert DILLEN pl. LXXIII fig. 36 (volgens GISEKE Jung. varia L.), waarbij DILLEN zelf opmerkzaam maakt op de grote gelijkenis met pl. LXXI fig. 20 (volgens GISEKE Jung. albicans L.).

No. 471: *Marchantia calyce communi decemfido* (Linn. Spec. 1137 n. 1). β *Marchantia stellata* (Linn. Spec. 1137 n. 1 β). *Marchantia polymorpha* L.

No. 472: *Riccia frondibus dichotomis lineari-filiformibus* (Linn. Spec. 1139 n. 4). *Ricciella fluitans* (L.) A. Braun.

Voor zover ons bekend, zijn dit de enige werken, hier te lande verschenen, voor de binaire nomenclatuur in gebruik kwam. Hoewel bij de vermelde mossen er enkele zijn, die verkeerd benoemd zijn in die werken, treft het toch, dat wij er een flink aantal vinden, die onmiskenbaar juist zijn. COMMELIN en BOERHAAVE werkten vooral met BAUHIN: *Pinax*, terwijl DE GORTER en MEESE reeds enkele werken van LINNAEUS konden benutten. Bovenal schijnen DE GORTER, MEESE en zelfs LINNAEUS het meeste profijt getrokken te hebben van het mooie werk van DILLEN, waarin een aantal mossen zo goed zijn afgebeeld, dat ze gemakkelijk zijn te herkennen.

Verenigen wij tans de verkregen uitkomsten in een overzicht, dan blijkt daaruit de geleidelijke uitbreiding van de kennis der soorten, waarbij opvalt, dat van de algemene soorten ontbreken *Ceratodon* en *Aulacomnium androgynum*; en *Hypnum cupressiforme* slechts door BOERHAAVE is vermeld.

COMMELIN	BOERHAAVE	DE GORTER	MEESE
Musci			
<i>Abietinella abietina</i>	11, 52		
<i>Bryum argenteum</i>	49	650	
<i>Bryum capillare</i>	38		
<i>Funaria hygrometrica</i>	41		441
<i>Grimmia pulvinata</i>	39, 48	573	
<i>Polytrichum commune</i>	29	570	440
<i>Polytrichum juniperinum</i>	31, 33, 35		440 β
<i>Sphagnum palustre</i>	1	577	435
<i>Tortula subulata</i>	42	647	448

	BOERHAAVE	DE GORTER	MEESE
Hepaticae			
Anthoceros punctatus			
Marchantia polymorpha	11, 12, 13	579, 580	471, 471 β
Pellia epiphylla	14	658	
Targionia hypophylla			

Van de genoemde zijn Anthoceros en Targionia zeer onwaarschijnlijk, hoewel niet onmogelijk.

BOERHAAVE vermeldt als nieuw:

Musci			
Amblystegium serpens	6		466
Anomodon viticulosus	9, 20		
Brachythecium rutabulum	5, 44		460
Brachythecium velutinum	3, 4		465
Campylium stellatum	46		
Catharinaea undulata	47		
Climacium dendroides	24	651	
Cratoneurum filicinum	25		
Ctenidium molluscum	27		
Dichodontium pellucidum	15		
Dicranella heteromalla	43	648	453
Dicranum scoparium	34		451
Encalypta vulgaris	32		
Eurhynchium Stokesii	26		461
Hypnum cupressiforme	7, 19		
Leucobryum glaucum	28		
Mnium hornum	16		442
Mnium undulatum	36		444 δ
Neckera crispa	13		
Oxyrrhynchium praelongum	23		
Plagiothecium denticulatum	21		458
Pleurozium Schreberi	10		
Pottia truncatula	40		454
Pseudoscleropodium purum	2	652	463
Rhacomitrium canescens	18		
Rhacomitrium hypnoides	17		455
Rhytidiadelphus loreus	12	574	
Thuidium tamariscinum	22	575	

	BOERHAAVE	DE GORTER	MEESE
Hepaticae			
Conocephalus conicus	15, 17		
Lunularia vulgaris	16		

Dichodontium is hoogstwaarschijnlijk foutief, want die is nooit inlands aangetroffen; andere, als Anomodon, Cratoneurum, Ctenidium en Neckera zijn zeer onwaarschijnlijk. Men moet echter niet vergeten, dat de omstreken van Leiden in die tijd heel wat meer geschikte groeiplaatsen bezaten dan later. Catoscopium en Leptodon zouden tegenwoordig ook voor onwaarschijnlijk uitgemaakt worden, als daarvan geen ex. waren overgebleven.

DE GORTER vermeerderd de lijst met:

Musci

Bryum caespitium	572	456
Homalothecium sericeum	653	464
Hylocomium proliferum	576	
Rhodobryum roseum	646	
Tortula ruralis	571	449
Weisia viridula	649	

Hepaticae

Frullania Tamarisci	657	
Plagiochila asplenioides	656	

De Plagiochila doet wel wat vreemd aan, waar de zoveel algemenere Calypogeia Trichomanes ontbreekt.

MEESE geeft voor 't eerst als inlands op:

Musci

Campylopus flexuosus	452
Dichelyma capillaceum	439
Fissidens taxifolius	457
Fontinalis antipyretica	437
Fontinalis squamosa	438
Grimmia apocarpa	445
Isothecium myosuroides	467
Mnium affine	444 β
Mnium cuspidatum	444 β
Mnium punctatum	444

	BOERHAAVE	DE GORTER	MEESE
<i>Orthotrichum striatum</i>			446
<i>Phascum acaulon</i>			436
<i>Physcomitrium pyriforme</i>			447
<i>Polytrichum piliferum</i>			440 γ
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>			462, 462 β
<i>Rhytidiadelphus triquetrus</i>			459
<i>Sphagnum acutifolium</i>			435
<i>Tortula muralis</i>			450
<i>Webera cruda</i>			443
Hepaticae			
<i>Diplophyllum albicans</i>			470
<i>Frullania dilatata</i>			469
<i>Radula complanata</i>			468
<i>Ricciella fluitans</i>			472

Fontinalis squamosa en *Dichelyma* zijn nooit inlands aange-
troffen, en *Webera cruda* schijnt beperkt tot Zuid-Limburg; zodat
deze drie wel verkeerd zullen zijn. MEESE, hoewel autodidakt, was
voor die tijd een uitstekend florist, die veel buiten kwam en zijn
ogen goed de kost gaf, zoals blijkt uit verscheidene plaatsen uit zijn
Flora. Zijn opgaven lijken zeer betrouwbaar.